

॥
 तत्सत्
 श्री राष्ट्रीय

❀ ग्राम्य वर्गिन. ❀
 याने
 क्षयानी उद्युम्बर.

काज १६०.

आवृत्त पद्धती)
 सर्व दक्ष कर्तव्ये २०००
 संवत् १९८७.

सन् १९८०

(१) विज्ञापन पत्रिका
 (२) ग्राम्य वर्गिन
 (३) ग्राम्य वर्गिन
 (४) ग्राम्य वर्गिन

किंमत ०-२-०

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૬૧૬

બર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગ્રામીણતાનાં ગામોનાં કાવ્યો.
૩૯૭૩૮૧૨

વિષય ટ - ૧૩

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ૧૪૬૧૬
સામગ્રી
ગુજરાતી સાહિત્ય-સંગ્રહ
લેખકના નામ

હું મોટો કવી છું અગર તો લેખક છું એનું અમી માન ધરાવી આ પુસ્તક વાંચક વર્ગ સમક્ષ રજુ કરતો નથી પરંતુ ભરતભૂમીની દીવ્ય ભૂમીમાંથી પરદેશી કાપડ તથા ફેશનની ચીજો તથા દુષ્ટ વ્યસની કેપ્રી ચીજોમાં પુષ્કળ “લક્ષ્મી” પરદેશી ઘસડાઈ જાય છે. તે કેળવણી પામેલાં આર્ય રત્નો સમજી ગયાં છે. અને મોહ તણ દીધો છે પરંતુ અસલ ભાઈઓ તથા ખેડો પછાત છે, તેઓ સહેલાઈથી સાંભળીને ઉર્જાથી ગાઈ સમજી શકે, તથા તેમના મોહ તણ દે એવા હેતુથી ચંદર હાસ્યરસનું મિશ્રણ કરી સાદી ભરણ ભાષા વાપરી આ પુસ્તક વાંચક વર્ગ સમક્ષ રજુ કરું છું. આ મોહરો પ્રાપ્ત પ્રયત્ન હોવાથી જો કેા પણ પ્રકારના ન્યુનતા દૃષ્ટી ગોચર થાય તો તેને ક્ષમા કરીથી નિહાળી સજ્જન વાંચકો હંસ વંસે રાખી ક્ષીરની ન્યાયે અવલોકન કરશે. તો હું મોહર પ્રયાસને સફળ થયો માનીસ.

લેખક:—

ભીમભાઈ ગાંડાભાઈ નાયક

પ્રજનો નામ એવક.

શ્રી ૧

આમ્ય વર્ણન

માને

કચ્છી કચુંબર.

~~સંસ્કૃત સંસ્કૃત~~

ધન્ય ધન્યરે પલગણા ગામ રૂપે રંગીલું
માંહી ઘણાં ઉચા મકાન રૂપે રંગીલું
લક્ષ્મી નારાયણ પુર્વે ખીરાળે ને
પશ્ચિમે બળીયા દેવ-રૂપે રંગીલું
ઘરડી માતાજી ઉત્તરે ખીરાળે ને
દક્ષિણે મંછા દેવી માત-રૂપે રંગીલું
રામ મંદીર છે પ્રાદ્યુષ વાડામાં ને
ઠાકોરજી બાવા વાડ-રૂપે રંગીલું
લક્ષ્મી નારાયણના મંદીરમાં છે
અંજનીનો પુત્ર હનુમાન-રૂપે રંગીલું
અગાડી માતાજી ગેંગડીમાં ખીરાળે ને
વાવ્ય ખુણે મહાદેવ-રૂપે રંગીલું
ચતુર દીશાએ રક્ષા કરે છે ને
લોકો ઉપર બહુ મહેર-રૂપે રંગીલું
પચાસ હજારનું કુંદવું સગવડુ ને
રેયત ઘણી ગભરાય-રૂપે રંગીલું

સર્વે લોકો મલીને બેઠે જોડીને

વિનવે મંછા દેવી માત-રૂપે રંગીલું
લોકોના વિનંતી ઉરે ધરીને

કરી રક્ષા મંછાદેવી માત-રૂપે.
માણનો એવો પ્રતાપ જોઈને

લોકોનો હર્ષ નર નાય-રૂપે.
પ્રભાતે ઉઠીને લોકોના ટોળાંઓ

શ્રીકૃષ્ણો લઈને જાય-રૂપે.
પોષ્ટ ઓપ્રીસ ને તાર ઓપ્રીસથી તો
સમાચાર દુરના થાય-રૂપે.

ગુજરાતી શાળા ને અંગ્રેજી શાળા છે
મણી કન્યા શાળા શોભાય-રૂપે.

મહાદેવની ટેકરી છે નદી કીનારે ને
જ્ઞાનની ટેકરી દેસાઈજી પાસ-રૂપે.

દવાખાનું ને ન્યાય કચેરી છે
પીરના વડંતી પાસ-રૂપે.

લક્ષ્મી નારાયણ ને મંછા દેવીમાં
મળી ધર્મશાળા છે બેઠ-રૂપે.

તેની વ્યવસ્થા લોકો કરે છે
પુસ્તકાલયની (પણ) સાથ-રૂપે.

મોચી ફલીયું ને વ્યાસ ફલીયું છે
 ત્યાં અનાવલા વસે છે ખાસ-રૂપે.
 લાંબી મોટી સડક ઉપર છે
 કોળી માછી ફરજી વાડ-રૂપે.
 બ્રાહ્મણવાડામાં બ્રાહ્મણ વસે છે
 ખાલખીયામાં અઠારે જાત-રૂપે.
 હજમવાડામાં હજમો રહે છે ને
 ઠાકોરજી છે પાસ-રૂપે.
 જાવીસી ને ચાવીસીમાં
 વસે દેશાઈ તે ઠામ-પેર.
 જાડકી ફલીયામાં દેશાઈ રહે છે ને
 વસી ફલીયું છે પાસ રૂપે.
 પાડા ફલીયાના દેશાઈ સુરા ને
 છે સુસહી પણામાં પ્રખ્યાત-રૂપે.
 પાંચ ફલીયામાં કેળી વસે છે ને
 હુબરવાડા છે સાત રૂપે.
 ખાલખીયા જોડે સુથારવાડો ને
 છે પાસે કાઠીયાવાડ-રૂપે.
 મંછાદેવી પાસે કુંભારવાડો ને
 કુવો ચોકડીવાળો પાસ-રૂપે.

કંથડજીએ હરીશાહ કીધી છે
 વેપારીઓની સાથ-રૂપે.
 વેપારીઓએ શું ખેલ જ કીધો છે
 તેલ સીંગનું વેચે સાથ રૂપે
 રામજી ધાંચી દાણા વેચે છે ને
 મણીલાઈ થયો પ્રખ્યાત-રૂપે.
 શાળો ઉપર ઘણું સાફ વણે છે
 મણીલાઈ ખાલપીયા માંચ-રૂપે.
 શિવવાનો ધંધો (પણ) સાથે જાણે છે ને
 ખાદી વેચે અપાર-રૂપે.
 ગાંચી વાણીયાં ને દેશાઈ અનાવલાઓ
 કરે કરીઆણાંનો વેપાર-રૂપે.
 ધંધામાં જોડે જાઝી કમાણીને
 ગીરધર સુથાર લલચાય-રૂપે.
 ગામમાં સઘળી ચીજો મળે છે
 (પણ) મોંઘી મળે અપાર-રૂપે.
 શહેરના કરતા કીંમત ઘણી છે
 પલસાણાં ગામની માંહીય-રૂપે.
 પલસાણામાં મોટર ખાદી તો
 લાવ્યો રજપુતનો ખાળ-રૂપે.

૬

અલેસીંગને કમાને લોખને

હરીભાઈ ગયો તૈશાર-રૂપે.

વગર મહેનતે કમાણી જોઈને

લાગ્યો ઘોળી ખાસ-રૂપે.

દેસાઈ ભીખુંભાઈ હીંમત કરીને

(શ્રીયાટ) મોટર લાગ્યા જોડ-રૂપે.

એક એકની હરીફાઈ થતામાં તો

નાઠો રાષ્ટ્રતનો બાળ-રૂપે.

બાવળ ઘોલી ચેતી ગયો તે

(મોટર) વેચી ગયો પરદેશ-રૂપે.

બે તો ગયા એક ભજન કરે છે ને

જાગ્યો રણછોડનો સુત-રૂપે.

ચંચળ મોટર પ્રાઇવર મહમદને

તજ્યો કરીશું વિચર-રૂપે.

જયવંત દેસાઈએ મહમદને રાજ્યો છે

ઠરાવી સારો પ્રગાર-રૂપે.

ઘણાં હિંદુઓને મોટર ચલાવતાં તો

શીખવ્યા છે મહમદે ખાસ-રૂપે.

હિંદુઓ સાથેનાં ઉમદા સ્વભાવથી તો

મહમદ થયો છે પ્રખ્યાત-રૂપે.

જયવંત ભીખુભાઈ ચોટર દોડાવેને

હવે પછી તેનું શું થાય—રૂપે.

પ્રહ્લાદ લોહિા જોતિય જાણે છે ને

ખહુ દુશિયાર કહેવાય—રૂપે.

વ્યાજે નાણાં ધણાં ખીરે છે

માંદી અડધાં ડુળી જાય—રૂપે.

કાપડનો વેપાર ઉત્તમ કરે છે

(વશે) છોટુઆંઈ લાઇએરી પાસ—રૂપે.

શોનું ઘડનારા શોની થોડા છે ને

ખહુ સત્પત્રાદી કહેવાય—રૂપે.

કંઠી ધોતા જે દાણાં તુટે તે તો

પ્રહ્લાંડે લેગા થાય—રૂપે.

દસ્તાવેજ લખવાનો ધંધો કરે છે

દયાળજી ડાકા કહેવાય—રૂપે.

વહોરા લોહિાનો વિશ્વાસ ધણો છે ને

દસ્તાવેજ ખરાખર થાય—રૂપે.

ધોળીનો ધંધો ધોળી ટોપીએ તો

ખાળીને કીધો ખાક—રૂપે.

મંચ્છારામ ખાવાજી શનિવાર કરે છે ને

ખીજા ખધા જરા શરમાય—રૂપે.

ખાદીની ટોપીને ખાદીની કફનીઓ

સાડી ઘરમાં ધોવાય—રૂપે.

ઘણું હજમો પરદેશ જવાથી તો

દાદી મોઢી થઈ જાય—રૂપે.

ખહારનાં હજમને જગલા હજમથી તો

પહોંચી નહિ વળાય—રૂપે.

દરજી લોકો ખહુ વિચાર કરે છે ને

ખાદી ગામમાં શીવાય—રૂપે.

સીવવાનો ધંધો ચોંટો થયો છે ને

“ઘણું દરજી મુંઝાય”—રૂપે.

ચપલો પહેરવાથી ચેતી જઈને

મોચીઓ પરદેશ જાય—રૂપે.

ગામનાં લોકોમાં પટેલ થોડા છે ને

તલાટીએ તાલુકો ભરાય—રૂપે.

ખાદ્ય લોકો ઘણું વસે છે ને

ધંધામાં પુરું નહિ ધાય—રૂપે.

ધંધો તજવાને નોકરો બન્યા છે

લીખાભાઈ પુરાણ ગાય—રૂપે.

લુહાર લોકો ઘણું થોડા હોવાથી તો

હુલ્લેલ ખહુ કમાય—રૂપે.

ઘણાં મુંઝારા પરદેશ ગયા છે

પૈસા કમાવા કાજ—૩પે.

ગામનાં તણને જહારનાં લાવે છે

લોકોએ વાળ્યો દાટ—૩પે.

કુબારી ધધો કપડાં બાણીને

તેનો તજ્યો મુંઝારે સાથ—૩પે.

હલુ કુંજાર એ ઇંધામાં ડુબીને

ઘણાં પૈસા ખાંધે ગાંઠ—૩પે.

“સૂનીયર” શિક્ષક ઘણા ઓછા છે ને

પંદરનો નહિં પાર—૩પે.

ખાદી પહેરાવવાને દાંડે તજવવાને

થયા તુળજરામભાઈ તૈયાર—૩પે.

દાંડે વેચવો નહિં દાંડે ખીવો નહિં

એવા ગામે કરી વ્યવસ્થાય—૩પે.

તાડીનો માંડવો તુટી પડ્યો છે ને

બેઠો પારસી ગીતાં ગાય—૩પે.

ભાઈ જહેનો સૌ મળી પીકેટીંગ કરે છે ને

તકલી એ ત્યાં કંતાય—૩પે.

મુવર્થ પ્રભાતે ફરીઓ કરે છે

યુવક મંડળ છે ખાસ—૩પે.

રાષ્ટ્ર ગીત મુરા મુરે ગવડાવે છે

રણુછોડછ છોટુભાઈ—૩પે.

સત્યાગ્રહીઓ સૌ સુતર કાંતે છે ને

તકલી નહિ ગણાય—૩પે.

બારીક કાંતીને બારીક વણે છે.

(વશે) તુળબરામ નારાયણ માંય—૩પે.

કાળીદાસ નંદન હુન્નર બણે છે

ડાહ્યાભાઈ નામે ઓળખાય—૩પે.

મણીભાઈ કાલીદાસ ખાદી વણે છે

(વશે) પાડા ફળીયાની માંય—૩પે.

ગામનો કારીગર રેંટીયા બનાવેને

બહું મગન ડાહ્યો કહેવાય—૩પે.

શ્રીમંત સરકારે સડકો બનાવીને

કરી વૃદ્ધી શોભાની માંય—૩પે.

મોટર દોડે છે સાયકલ દોડે છે

નવસારી ચલથાણુ બાય—૩પે.

ખરસાડ બેયું ને વલસાડ બેયું છે

બેયું સરભેણુ ગામ—૩પે.

(પણ) પલસાણાની સુંદર બેઠક છે

ત્યાં આંધળો ચાલ્યો બાય—૩પે.

સુધરાઈ ખાતુ રસ્તા સુધારે છે

બારણું સાફ નહિ થાય—રૂપે.

રળીયામણું ગામ છે રોટીનું ધામ છે ને

રહેવા ખાવાની નહિ ચિંતાય—રૂપે.

ફાગણ સુદ પુનમે હોળી સળગે છે ને

ઉભામરો ગાંચી ધોલીને થાય—રૂપે.

પાઈ પછસાના પડીકાઓ બાંધીને

ઘણું છોટુંભાઈ દેસાઈ કમાય—રૂપે.

ધર્મશાળા અને લાયબ્રેરી બંધાવવાને

ફર્મા વગર વાહન—રૂપે.

ઉધરાણું કરીને બંને બંધાવ્યાંને

“ નારાયણ થયા પ્રશન્ન ”—રૂપે.

આગળ પડીને કામો કરે છે

નાથુભાઈ ગુલાબ કહેવાય—રૂપે.

પરાગલભાઈ પણ મદદ કરે છે

(એ) ભીમભાઈનો સુત કહેવાય—રૂપે.

દેસાઈ દુર્લભભાઈ ઘણું ઉદાર થયા છે

કુવો-હવાડો બંધાવ્યો ખાસ—રૂપે.

સાડાપાંચ વિંધાની ઉપજ ખરચવી

દેસાઈએ નીરધારી છે સાથ—રૂપે.

કુવે હવાટો સુદર શોભે છે ને

મંચાદેવી છે પાસ—૩૫.

પેન્સનેબલો ધણાં પડ્યા છે ને

(પણ) “પ્રેફેચર”ની છે ખોટ—૩૫.

કોન્ટ્રેક્ટનો ધધો ઉત્તમ કરીને

ચુનીલાલ બહુ કમાય—૩૫.

બી. એ. ધણાં છે. વકીલ થોડા છે ને

મેટ્રીકનો નહિ પાર—૩૫.

બાયુભાઈ ઘેલાભાઈ વકીલાત કરે છે

એ ધંધામાં બહુ હુશિયાર—૩૫.

અનાબલા માંહે ડોક્ટર હુશિયાર છે

બી. કે. નાયક કહેનાય—૩૫.

કેળવણી ખાતાનો વિદ્યાધિકારી છે

એમ. કે. નાયક કહેનાય—૩૫.

રણછોડજી સાલીસીટરને ન થુભાઈ ડોક્ટર છે

કરે ધધો સુબાઈની માંય—૩૫.

કસ્ટમ ખાતામાં સર્વીસ કરે છે

છોટુભાઈ મંણી દેસાઈ—૩૫.

બેરીનો ધધો ઝાઝો કરે છે

મણીભાઈ પેરીસની માંય—૩૫.

કોનટ્રેક્ટના ધંધામાં અહીં કમાઈ ને
પરાગણએ બાંધ્યો મહેલ—૩પે.

ત્રીસ ત્રીસ હજારનાં ત્રણ ત્રણ મહેલ છે
ગોપાળ ઘેલા પ્રાગ—૩પે.

સાઉથ આફ્રિકામાં સઘળા કુંટાય છે
બાપુભાઈ ક્યાળ કમાય—૩પે.

બળવંતરાવભાઈ વડીલાત કરીને
હવે બેઠા વડોદરે ખાય—૩પે.

હુંનર ઉધોગ ઘણા સારાં બાણે છે
દેસાઈજી ગણપતરાવ—૩પે.

બે ભાઈઓને લક્ષ્મી પ્રશન્ન છે
પણ ત્રીજાથી છટકી જાય—૩પે.

સહાયકારી મંડળી નાથુભાઈ ચલાવે છે
લખને લોહિની સહાય—૩પે.

સીનેમાનો ધંધો ઘણા સારો બાણે છે
દેસાઈજી વસંતરાય—૩પે.

મીઢાળા એ નિર્મળ નિર વહે છે ને
ઢેડવાડો છે પાસ—૩પે.

ધાંચી બ્રાહ્મણને દેસાઈ અતાવડા તે
બ્યાનુ કરે છે ખાસ—૩પે.

સુવર્ણ પ્રભાતે ફેરીઓ ફરે છે
 રૂપીયા કઢાવવા કામ-રૂપે.
 પાંચ ખુવે છે પંચાણને ને
 પાવલો ખુવે છે પાંચ-રૂપે.
 વાણીયાની તોલે આવે નહિ કોઈને
 હોય દીલમાં વણી ચીંતાય-રૂપે.
 સઘળી વર્ણો ખેતી ખેડે છે
 ઘણાં નોકરી કરીને ખાય-રૂપે.
 સર્વ ગુણ સંપુર્ણ સઘળી પ્રભ છે
 પણ સંપી બેસેના કોઈ-રૂપે.
 લભ સીઝનમાં વર શોધવાને
 પહેલાં પલસાણે પૂંછાય-રૂપે.
 સરવે વાતે સઘળી પ્રભ સુખી છે
 પણ ઘણું ખેડુત ને છે દુઃખ-રૂપે.
 વજર રબર બાવળ કપાય છે ને
 રખો નથી સીમ માંચ-રૂપે.
 ભરવાડા લોકો ગાંઠે નહિ ને
 (ફાકટ) સીમ સુખે ચારી ખાય-રૂપે.
 ઘી કામળો આપેને બકરા બેસાડે છે
 ગાળો દેનાર જે હોય-રૂપે.

સદ્ગણાં ગામીમાં ભરવાડાં પાસેથી

નાણું ગામ પેટે લેવાય-રૂપે.

પલસાણા ગામના સર્વે જેડુતો તો

કાંઈ કરે નહિ વ્યવસ્થાય-રૂપે.

મનુરી મોંઘી એ ઉપાધી મોટી છે ને

ઓપ્રીસ ટાઇમ કહેવાય-રૂપે.

(મણી) બદરાં ચારે છે શાક પણ વણે છે ને

વ્યાજમાં ઘાસનો ભારો જાય-રૂપે.

જુવાર દાતરતાં બીનાં કસણાંને તો

હૃદય મનુરનાં ખોળામાંય-રૂપે.

ભાતની કંઠીઓ ઉત્તમ કાંઠે છે

ક્યાંનો છે એ ન્યાય-રૂપે.

મનુરનાં વળતમાં એવું કરે છે

મોઢે જેડુત મુંગો થાય-રૂપે.

બોલવા જાય તો મનુર મળે નહિ

માટે કાંઈ નહિ બોલાય-રૂપે.

“કાળીયા કુંભાર કોળી જાતે કરે છે ને

બીજા બધાઓ દુઃખી થાય”-રૂપે

ગામના ઢોરો ઘણા બગાડ કરે છે ને

રાત્રે પણ ઉજગરા થાય-રૂપે

કેટલાક મહેનતુઓ મહેનત કરીને

(ઢાર) ઘાલે છે હવા માંહીય-રૂપે

સાંકળ તોડીને ઢાર જાંચ નાસી

છે ઢારોની ચતુરાઈ-રૂપે

ચકલે જેસીને ચતુરાઈ ચલાવે છે

જેનું ખાય તે દુઃખી થાય-રૂપે

ખાલપા, ઢેડા ને દુખળાં ભરવાડા તે

ઢારો પાળે આધે ભાગ-રૂપે

ખેડુતનાં ઢારને ખેડુતનોજ ચારો છે

(ફિકટ) રૂપિયા લઈ જાય-રૂપે

ખેડુતના દુઃખનું વરણન કરતાં તો

રામાયણ થઈ જાય-રૂપે

સઘળા ખેડુતો સઘળું સમજે છે

પણ કરે નહિ વ્યવસ્થાય-રૂપે

પ્રશ્ન જાણે એનું કારણ શું છે

કેમ સુઝે નહિ ઉપાય-રૂપે

દેસાઈઓ દુઃખો સઘળાં મંટાડે છે

સુખોનું ઝાડ કહેવાય-રૂપે

ધ્યાનમાં લીએ તો પાર ઉતારે છે

પણ તો જાય પાતીળ-રૂપે

સવળાં દુઃખોનું નિવારણ એ છે

જે “ખેડુત મંડળ સ્થપાય”-રૂપે

ધણાં દેશોનું વરણન થયું છે

પણ પલસાણા રહી જાય-રૂપે

જન્મભુમીનું અભીમાન થવાથી

વરણન કીધું આ ઠામ-રૂપે

વસીકળીયાનાં કુંભારવાડામાં છે

માતાજીની માટલી પાસ-રૂપે

કુવરજીભાઈ તેા ગરબો ગવડાવે છે

છે નાથુ વસન પણ સાથ-રૂપે

ધણાં લોકોનો આગ્રહ થવાથી

(છપાવી) પ્રસિદ્ધ કીધો પાસ-રૂપે

વર્ણન કરતાં જે ભુલ થઈ હોય તેા

કરજો ક્ષમા સૌ લોક-રૂપે

સરસ્વતિ માની કૃપા થવાથી

વર્ણન કીધું આખાદ-રૂપે

ગાયકવાડી રાજ્યનો નવસારી પ્રાંતનો

પલસાણા તાલુકો કહેવાય-રૂપે

ભીમભાઈ નાયક વર્ણન કરે છે

“ગાંડાભાઈના” પુત્ર કહેવાય-રૂપે

એ કર જોડીને ભીમભાઈ કહે છે

હું છું તમારો દાસ-રૂપે.

➤ ગ્રામ્ય વર્ણન. ⬅

ધન્ય ધન્યરે પલસાણા ગામ-રૂપે રંગીલું.
 ઘણું શુરવીરો વશે એ ઠામ-રૂપે
 લક્ષ્મી નારાયણમાં “સપ્તાહ” મંડાણીને
 કાંઈ કોતક—થયું છે ત્યાંય-રૂપે
 તેનો તો ઉભરો ખાત્રી થયો છે
 મંચા દેવીની માંહી-રૂપે
 સપ્તા સુખે ગઈને દીકમાલ ભરાંણી છે
 દાંડી ઉછળી છે ત્યાંય-રૂપે
 દેસાઈ દેસાઈ ઉપર દાંડી પડી છે ને
 સંખ પણ કોપ્યો ત્યાંય-રૂપે
 દેવી માંહે તો દાંડી ઉછળી છે ને
 દેસાઈઓ કોપ્યા ત્યાંય-રૂપે
 મુરા દેસાઈઓએ નોટીશ પહોંચાડી છે
 તાહરે ન આવવું અહિંય-રૂપે
 “નહિ” આવવાનું તો શરણુ શું છે ?
 એ પણ વશે છે ગામમાંય-રૂપે
 માંજ્યો જાય કેમ છે દેસાઈનો જર્યાને
 પધાર્યો એકલો ત્યાંય-રૂપે

હજાર દીવાએ અંધારૂં જોઈને

(કહે છે) લાઇટ સળગાવી ત્યાંય-રૂપે
મહીલા મંડળમાં લાઇટ પહોંચી ગઈ ને

(કહે છે) સ્ત્રીઓ ઘણી ગભરાય-રૂપે
ઘણાં કહે છે એ વાતજ ખોટી છે ને

એ લડવાનું બહાનું કહેવાય-રૂપે
અમુક દેસાઈ કહે ગંભીર ગુન્હો છે ને

ડંકો વગાડ્યો ત્યાંય-રૂપે
સુરા લડવૈયાઓ સુરે ભરાયા ને

ફોડયા ફટાકા ત્યાંય-રૂપે
એ રણભૂમીમાંહી ઝુઝી રહ્યોને

ચરખો દાંડીનો ફેરવ્યો ત્યાંય-રૂપે
ઝાઝા નબળામાં એકજ સુરાએ તો

જણાવ્યું ઝાઝું જોર-રૂપે
કવાયતમાંહી કળવાયલો તે

ડર્યો નહિં તલભાર-રૂપે
ઝાઝા નબળાઓ બહાવરા બન્યાં ને

બટકો તે પેસી જાય-રૂપે
બે હાથ પકડી હથીયાર લીધું ને

તુટી પડ્યા સૌ ત્યાંય-રૂપે

સર્વેનાં પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રગટયું ને

કોખ્યાં મચ્છાદેવી માય—રૂપે

પરદેશી સ્તીકનો બાયકોટ કરેલો ને

વપરાય સ્વદેસી ત્યાંય—રૂપે

ઢાંઢાનાનો ળહીસ્કાર કરેલો ને

ઢાંડીઓ કુટી ત્યાંય—રૂપે

ફટ ફટ ફટ ફટ ફટાકા સાંભળીને

કુંભાર કોળી ગભરાય—રૂપે

અન્નયબીની તો વાતજ ચો છે ને

તેના સગાંચો છોડ્યો સાથ—રૂપે

વિદ્ધ સંતોષીચો તો નારદ કળા કરીને

ઉશ્કેર્યાં ન્હાનાં બાળ—રૂપે

બાળકો ભેદ કાંઈ સમજ્યાં નહિને

લછી પડ્યા તત્કાળ—રૂપે

લડાવનારાઓ દુર રહ્યાને

બાઝ્યાં સગાંઓના બાળ—રૂપે

ઝાઝા નબળાઓ તુટી પડ્યા ને

એકલો શું કરે જોર—રૂપે

સીંહના બાળના તો કુંફાડા સાંભળીને

સો નાઠા બની કમજોર—રૂપે

સર્વે નાઠાને બે જણ રહ્યાં તે
 ઉપર તળે તો થાય-રૂપે
 અમુક દેસામએ તો વચ્ચે પડીને
 “શોધી કાઢ્યો ઉપાય”-રૂપે
 નારદજીનું તો પોકળ ફાડ્યું ને
 સમજી ગયા સૌ ત્યાં-રૂપે
 દુઃખે ડોને ને ડામે છે ડોને
 ક્યાંનો છે એ ન્યાય-રૂપે
 ચારમાની તો એક છુટો પડ્યો છે
 હવે તેનાં શા બાર-રૂપે
 રસ્તામાંહે સપડાવી મેથીપાક જમાડીને
 ચોડ્યા તમાચા ચાર-રૂપે
 હવે ત્રણ જણા તો બાકી રહ્યા છે
 તેની વલે શી થાય-રૂપે
 બાબા નળગાઓ ગંભીર ભૂલ કરીને
 હવે પાછળથી બહુ પસ્તાય-રૂપે
 રાષ્ટ્રપતિની હાકલ સુણીને તો
 સુરા તો સુરે બરાય-રૂપે
 ત્રણ ત્રણ બાળક તો પ્રારણે બુલે છે ને
 વ્યંડળા કેમ કહેવાય-રૂપે

કહે ચઢ જાઓ બેટા શૂળી પર તો

શૂળી પર કેમ ચઢાય-રૂપે

ઢેડાનું પાણી કોઇ પીવા કહે તો

એ પણ કેમ પીવાય-રૂપે

પોતાની અકકલનો ઉપયોગ કરો ને

(ફરી) આંધળે બહેરું ન કુટાય-રૂપે

અહિંસાના પાઠો રોજ ભણો છો ને

હિંસા કેમ થઇ જાય-રૂપે

દીકમાત્ર ભરવામાં કાંઇ દેસાઇઓ ભૂલેલા છે

એ તો “દેવીના કોપ” કહેવાય-રૂપે

માંહેા માંહેની તો લડાઇ જોઇને

ઇત્તર કોમ બહુ હરખાય-રૂપે

દેસાઇ બીરાદરો હવે સંપ કરોને

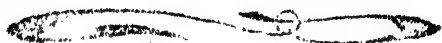
બીજા ન લાભ લઇ જાય-રૂપે

મોટાનાં દીલ તો મોટાજ હોય છે

લડ્યા નહિં કોરટ માંય-રૂપે

બે કર જોડીને તો ભીમભાઇ કહે છે

પાછો નારદ ન પેત્રી જાય-રૂપે

રાષ્ટ્ર-ગીત.

૧

જાગ્યું જાગ્યું જાગ્યુંરે ઉંઘ છોડી પલસાણા જાગ્યું
 સુતરને તાંતણે ને ચરખો ચલાવી
 લઈશું લઈશું લઈશુંરે હવે સ્વરાજ હમારું લઈશું
 તકલી એ કાંતીને શાળો પર ચઢાવી
 વણશું વણશું વણશુંરે સુદ્ધ સ્વદેશી ખાદી વણશું
 ગજ કુલેવરને ઢેમ કુલ ગણીને
 પહેરશું પહેરશું પહેરશુંરે હવે ખાદીની ચોળી પહેરશું
 ચીકનનો ચણીયો ને વાયલની છાયલ
 તજશું તજશું તજશુંરે પરદેશી કાપડ તજશું
 ઝીક ચલકને સુરમાની સાડી
 બાળશું બાળશું બાળશુંરે હમે સઘળી દેશનને બાળશું
 પરદેશી બંગડીને હાથે નહિ પહેરીયે
 લઈશું લઈશું લઈશુંરે સ્વદેશી બંગડી લઈશું
 ચીકનની ચોળી ને રેશમની દોરી
 દઈશું દઈશું દઈશુંરે ભેટ અગ્નિ કાકા ને દઈશું
 વેનીસનના કોટનો બહીષ્કાર કરીને
 ધરશું ધરશું ધરશુંરે હવે ખાદીની કફની ધરશું

હંગીરીયન કેપને પરદેશી પાટલુનને
 કરશું કરશું કરશું રે હવે આગીને આકજ કરશું
 ટોસનનાં બુટને પાણીયું આપીને
 વહોરશું વહોરશું વહોરશું રે સ્વદેશી ચંપક વહોરશું
 સેન્ટ લવન્ડરને અત્તર હીનાનું
 ફેંકશું ફેંકશું ફેંકશું રે દરીયાની માંદી ફેંકશું
 “આહ સ્ટોટ” વીસ્કીને અક્ષાની બ્રેન્ડી
 નાંખશું નાંખશું નાંખશું રે હવે સાગરની માંદે નાંખશું
 હાથાવાળી કાંસકી ને હેર ખુસ પરદેશી
 ભાંગશું ભાંગશું ભાંગશું રે પત્થરની સાથેજ ભાંગશું
 સનલાઈટ સાબુનો ગોચકોટ કરીને
 લઈશું લઈશું લઈશું રે હવે ગોદરેજનો સાબુ લઈશું
 ફેશનની ચીજોનો મોહ તણને
 કરશું કરશું કરશું રે સર્વેનો બફીખાર કરશું.

૨

ચાહને છોટો તો ખર્ચ આછો થાય છે રે
 મહાત્મા ગાંધી બંશીમાં એવું ગાય છે રે
 એવું ગાય છે રે એવું ગાય છે રે
 મહાત્મા ગાંધી બંશીમાં એવું ગાય છે રે

 સાખી

વહેતા ઉડી પ્રમાતમાં ચાહનાં દર્શન થાય
 ગાયનાં પ્યાસા તણે ખંબુ ખંબુ અરાજ સંભળાય-ચાહને

૨૫

પતિ પુછે પત્નિને ચાહની કેટલી વાર
 મગજ માહરું બહુ લમે જલદી કર તૈયાર—ચાહને
 એકાદશી અપવાસમાં ચાહ ફરાજમાં ગણાય
 ખાંડ વિદેશી અને માંહી હાંડકાં કુંટાય—ચાહને
 ગોરાઓના હાથમાં ચાહ તણો વેપાર
 મગ્ગુરો ત્યાં હિંદના દુઃખી થાય અપાર—ચાહને
 લોહીનું પાણી થાય છે ચાહનાં બગીચા માંય
 માટે વિચારો હીંદીઓ એ ચાહ નહિ પિવાય—ચાહને
 જાઓ પુછો જેલમાં જો મગજ લમતું હોય
 મહાત્મા બુટ્ટી આપશે એ લમતું ઈશ્તાંડ જાય—ચાહને
 ચાહ પીવા હુરામ છે પ્રતિજ્ઞા લ્યો આજ
 લડવૈયા ગાંધી તણા દેશ નેતાઓ છોડવવા કાજ—ચાહને
 ચાહને છોડો તો ખર્ચ ઓછો થાય છે રે
 મહાત્મા ગાંધી બંશીમાં એવું ગાય છે રે
 ગાય છે રે એવું ગાય છે રે—મહાત્મા

૩

સાબરમતીથી પ્યારાં તકલી મંગાવું
 તકલીએ સુતર કાંતુરે
 મને તકલી કાંતવાની ઘણી હોંશ છે
 હોંશ છે હોંશ છે હોંશ છે રે મને તકલી કાંતવાની ઘણી હોંશ છે

સાબરમતીથી ખ્યારા પુંછીયો મંગાવું
 ખારીક તાર હું કાઢુરે—મને
 સાબરમતીથી ખ્યારા શાલો મંગાવું
 શાલોથી ખાદી હું વણુરે—મને
 સાબરમતીથી ખ્યારા સોયો મંગાવું
 હાથે કપડાં હું શીવુંરે—મને
 હાથે સીવી રે ખ્યારા કપડાં હું પહેરું
 સર્વેએ એવું કરવુંરે—મને
 મહાત્મા ગાંધી રે ખ્યારા શીખવે છે એવું
 તકલીએ સ્વરાજ્ય લેવુંરે—મને

૪

(કુન્તા અભેમન્યુને બાંધે અમર રાખડીરે—એ રાગ.)
 ગાંધી મુશ હીંદીને બાંધે એવા વચનથીરે
 લઇશું “સ્વરાજ” મુતર તાંણે અહિંસક સૈનિક બનીરે
 મહાત્મા ગાંધી ગયા જોલમાંય
 સારથી “પંડિત” થયા છે ત્યાંય
 “જવાહીર” છોડાવી લાવો આહીંય—ગાંધી
 મુશાએ પ્રતિજ્ઞા દયો આજ
 વીકલ વલ્લભ છોડાવવા કાજ
 સને લડવૈયા સહુ સાજ—ગાંધી
 સરકાર લડી દુશ્મનો સાથ

લશ્કર હીંદીનું હીધું હાથ
 મહાત્માજીએ “તિલક”ની સાથ—ગાંધી
 જુદમી કાવદો વાપર્યો આજ
 જાલીઓ બન્યા સહુ સોટા બાજ
 દગો દઈને લીધી છે લાજ—ગાંધી
 જુકાવો રણભૂમીની માંહીય
 હીંદીઓ મર્દ સહુ કહેવાય
 ખંડેનોની બંગડી નહિ પહેરાય—ગાંધી
 સબજ થાઓ નિઃશસ્ત્રથી આજ
 મરો માતૃભૂમીને કાજ
 રાઓ ભારતની સહુ લાજ—ગાંધી
 બારડોલી રણે ચઢ્યું આવાર
 હાથમાં તકલી તણું હથીઆર
 કરીનથી મરવા તણી દરકાર—ગાંધી
 અહિંશક સૈન્ય કરોડોનું આજ
 સબજ થાઓ બારડોલી સૈન્યની સાજ
 ફરકાવો જુડો લઈ સ્વરાજ્ય—ગાંધી

૫

દોહરો.

હજારો શ્રી રામો જેડમાં આજે મજરાની રાત્રીઓ બાય છે
 તમારા પાંડે પેટમાંહે મીઝાઈઓ કેમ પેસી જાય છે ?

લાખો યુવાનો :દેશના જમાં આજ દુઃખી થાય છે.
દીવાળી કેમ ઉજવાય ત્યાં દારૂખાતું કેમ ફેડાય છે ?

ફટાકા ફેડો તો દેશદ્રોહી થાય છે રે—(૨)

દેશનાં લાખો યુવાનો દુઃખી થાય છે રે—(૨)

દુઃખી થાય છે રે દુઃખી થાય છે રે—(૨) દેશના

દેશની દોલત પરદેશે ચાલી જાય છે રે—(૨)

દાંડીના ફટાકા સૌ ભાઈ ખેડેનો ખાય છે રે—(૨)

ખાય છે રે હાં ખાય છે રે—(૨) દાંડીના

હાં બારડોલી તાલુકો ખાલી થાય છે રે—(૨)

લાખો હિંદીની લાજ આજ લુંટાય છે રે—(૨)

લુંટાય છે રે હાં લુંટાય છે રે—(૨) લાખો

જમ્મીવાળા તો ઘણાં ગુંચવાય છે રે—(૨)

પેરાવાળા તો થુકેલું ગળી જાય છે રે—(૨)

ગળી જાય છે રે હાં ગળી જાય છે રે—(૨) પેરા

ઘણાં ખાયલાઓની તો “પ્રતિજ્ઞા” ભંગ થાય છે રે—(૨)

એવા કાયરોથી શું સ્વરાજ લેવાય છે રે—(૨)

લેવાય છે રે હાં લેવાય છે રે—(૨) એવા કાયરોથી

એવા ભારતમાં ભાર રૂપ ગણાય છે રે—(૨)

મુરા સત્યાગ્રહીથીજ સ્વરાજ લેવાય છે રે—(૨)

લેવાય છે રે હાં લેવાય છે રે—(૨) મુરા

સાખી

બાળકો દાઝી જાય ને લાખોનો ધુમાડો થાય,
ચીંજીગારી ઉડી જાય તો હોળીયો સળગી જાય-ફટાકા
હીંદભૂમીનાં બાળકો હવે તો સમજે આજ,
લક્ષ્મી ખચાવે હીંદની સ્વરાજ દેવા કાજ-ફટાકા
કમળા દેવી નાયડું મહાત્માજી જેલમાંય,
તેઓ છુટે નહિં ત્યાં સુધી હે બાળકો હર્ષ નવ થાય-ફટાકા
દારૂંખાનું નહિં ફાડીયે “પ્રતિજ્ઞા” લ્યો આજ,
કહે નાયક નેતા છોડાવવા હિંદ “દેવી” છોડાવવા કાજ-ફટાકા

૬

હરામ છે હરામ છે હરામ છે રે
હવે દારૂં પીવો હરામ છે—હવે દારૂં
કરોડો રૂપિયાનું પાણી રે કીધું ને (૨)
બની દારૂં માંહી દીવાનાં રે (૨)—હવે દારૂં
વડીલોની જે જે મીલકતો હતી તે (૨)
હવે વેચી બેઠા પરવારી રે (૨)—હવે દારૂં
પહેલાં વિચાર કાંઈ કીધો નહિં ને (૨)
હવે પાછળ પસ્તાયે શું થાય છે રે (૨)—હવે દારૂં
પછસા નહિં ત્યારે સુધરી ગયા છે (૨)
છે લક્ષ્મીનો પ્રતાપ એવો રે (૨)—હવે દારૂં

બાર બાર વરસ થયા મહાત્માજી યોગદારે (૨)
 એ દાંડે એ તો દાટજ વાલ્યો રે (૨)—હવે દાંડે
 લાખોની લક્ષ્મી ગણ છે તણાંબને (૨)
 હવે ફરે છે જીખારી વેશે રે (૨)—હવે દાંડે
 તેત્રીસે કોડ હીઠી દાંડે તજે તો (૨)
 પરદેશીઓ જાય પરવારી રે (૨)—હવે દાંડે
 ભારતનાં સંતાનો સૌ પ્રતિજ્ઞા લ્યો કે (૨)
 હવેથી દાંડે પીવો હરામ છે રે (૨)—હવે દાંડે

૭

[ભવે] કચુંબર થાયે કાયાની સ્વરાજની લડાઇમાં (૨)
 સ્વરાજની લડાઇમાંને સત્યની લડાઇમાં (૨)
 કચુંબર થાયે કાયાની સ્વરાજની લડાઇમાં (૨)
 માતૃભૂમી કાળે છે કર્મ કણુ માથે (૨)
 તુર્ત તૈયાર થાઓ-મારત મુકિતની કમાઇમાં (૨)
 મુકિતની કમાઇમાંને ધર્મની લડાઇમાં (૨)
 કચુંબર થાયે કાયાની સ્વરાજની લડાઇમાં (૨)
 તકલી બરછી હાથે ચરખો છે તોપ સાથે (૨)
 સુતરનાં ગોળા છોડો-અડિંસક લડાઇમાં (૨)
 અડિંસક લડાઇમાંને સત્યઅહની લડાઇમાં (૨)
 કચુંબર થાયે કાયાની સ્વરાજની લડાઇમાં (૨)

રણે ચઢેલો સત્યાગ્રહી પાછી પાની નહિં કરશે (૨)
 દીધી પ્રતિજ્ઞાઓ પાળવામાં દીલ તેઓનું નહિજ ઠગશે (૨)
 —રણે

દીધી પ્રતિજ્ઞા પળે નહિં તો કાયર થઈ બેસીજ રહેશે (૨)
 જાન જાયે જલે વચન ન જાયે વચનની કીંમત બહુજ
 કરશે (૨)—રણે

વચન પળાય તોજ પ્રતિજ્ઞા લેશે મહાત્મા ગાંધીને નહિંજ
 ઠગશે. [૨]

બંડળો જે જોડાશે તો સ્વરાજ લેવામાં દીલજ કરશે [૨]
 —રણે

કાયર પુરૂષનું કામ નહિં એ
 “સ્વરાજ” સત્યાગ્રહીઓજ લેશે [૨]

“સત્યાગ્રહ”ના સઘનિક બનીને
 રાષ્ટ્રપતિને નહિંજ ઠગશે (૨)—રણે

હુબરો વ્યંદન પાછાજ પડશે
 એક સાચો સત્યાગ્રહી નહિંજ ઠગશે (૨)

રણે ચઢેલો સત્યાગ્રહી પાછી પાની નહિં કરશે [૨]

સાત કેઠા.

માહરાં બાલુંડા રણ છતી વહેલા આવજોરે

તાહરા પીતા મયા પાતાજ સાથે સારથી શ્રી ગોપાળ

તાહરી કોણ લીયે સંભાળ—માહરાં ખાતુંડા

માતા પહેલે કોઠે કોણ ગર ઉભા હશે

બેટા દુશ્મન દેખી ડરે તમારી આંખડીર—માહરાં

પહેલે કોઠે ગુરં દ્રોણ તેને જીતે એવું કોણ

તાહરા લેશે પલમાં પ્રાણ—માહરાં

ખીજે કોઠે કૃપાચાર તેનો કેમ જીવશે માર

માહરાં કોમળ અંગી બાળ—માહરાં

ત્રીજે કોઠે અસ્વસ્થામાં તેની કેમ કરી થાશે સામા

તને મોત લખાવે લામા—માહરાં

ચાથે કોઠે કપરો કરણ એનાથી ધુજે આખી ધરણ

એ તો આણે તાહરં મરણ—માહરાં

પાંચમે કોઠે દુરીયોધન એને રીસ ઘણી છે મન્ન

તાહરં મસ્તક કરે છેદન્ન—માહરાં

છઠ્ઠે કોઠે રાજા શલ્ય એ તો મારવાડનો છે મહ

તન ટકવા નહિ દે પલ—માહરાં

સાતમે કોઠે જોદ્રથ એ તો લડવૈયો સમર્થ

તમે કેમ થાશે લથપથ—માહરાં

(દીકરા) સહુ મળી તુજને મારે તેમાં મુમત તું શી વાતે

જોયો જન્મીને વૈભોગ ક્યારે ?—માહરાં

(દીકરા) હજી આવી ન એત્રાનાર તુજને લખાવે છે કાળ

હજી તુ છે ન્હાનો બાળ—માહરાં

માહરાં બાહુડાં જંબ છુતી વહિલા આવમેરે [૨]
 મહાત્મા મોહન ભેઠા જેલમાંય [૨]
 સારથી વીઠલ ચયા છે ત્યાંય [૨]—માહરાં
 સરકારે પુર્વા વલ્લભ સરકાર [૨]
 તો પણ કરતા નહિં તલભાર [૨]—માહરાં
 ભલે દાંડી ચલાવે સરકાર [૨]
 મંદુક તોપની નહિં દરકાર [૨]—માહરાં
 હીંદની વાઘણ છે પીંજરાં માંય [૨]
 હીંદની ચીંહણ પણ છે ત્યાંય [૨]—માહરાં
 હીંદનું “બુલબુલ” ગયું છે આજ [૨]
 ભારત “સ્વતંત્ર” દેવા કાજ [૨]—માહરાં
 “આ-મખળ”ની તલવાર છે હાથ [૨]
 બચતર “અહિંસા” નું છે સાથ [૨]—માહરાં
 હીંદની દેવી છોડાવવા કાજ [૨]
 મજબૂત થાયો કરોડો હીંદી આજ [૨]—માહરાં
 મુગલો “પ્રતિજ્ઞા” લીધો આજ [૨]
 કરકારો ગુરો લાંબે સ્વરાજ [૨]—માહરાં

સુગન યરાનપુરી બામોળ ભાજવાળા “પ્રેમમાં આવેલા શ્રી “
 વિજય” મી. પ્રેમમાં કરગોવનદાસ કરકીચનદાસે લખ્યું

